

PEDAGOGIK TAJRIBA-SINOV ISHLARINING MAZMUNI VA O'TKAZISH METODIKASI

Ismilova F.T

Andijon Davlat pedagogika institute

2-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik tajriba-sinov ishlarining mazmuni, ularni rejalashtirish va amalga oshirish metodikasi ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqot davomida pedagogik tajriba-sinov ishlarining ta'lim jarayonidagi o'рни, bosqichlari, metod va vositalari tahlil qilinadi. Shuningdek, tajriba-sinov natijalarini qayta ishlash, statistik tahlil qilish va amaliyotga tatbiq etish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalari pedagogik innovatsiyalarni joriy etishda, ta'lim sifatini oshirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: pedagogik tajriba-sinov, pedagogik tadqiqot, metodika, ta'lim sifati, innovatsion ta'lim, tajriba natijalari, tahlil.

Abstract. This article examines the content of pedagogical experimental research, as well as the methodology for its planning and implementation, from both theoretical and practical perspectives. The study analyzes the role of pedagogical experimental work in the educational process, its stages, methods, and tools. In addition, particular attention is paid to the processing of experimental data, statistical analysis, and the application of results in educational practice. The findings of the study have significant scientific and practical value for the implementation of pedagogical innovations and for improving the quality of education.

Keywords: pedagogical experiment, educational research, methodology, quality of education, innovative education, experimental results, analysis.

Kirish

Bugungi globallashtirish va raqamli texnologiyalar sharoitida ta'lim tizimi oldiga yangi talablar qo'yilmoqda. Ta'lim sifatini oshirish, o'quv jarayonini samarali tashkil etish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish pedagogika fanining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda pedagogik tajriba-sinov ishlari alohida ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari orqali ta'lim jarayoniga kiritilayotgan yangiliklarning samaradorligi ilmiy asosda tekshiriladi. Bu jarayon nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlab, pedagogik faoliyatni takomillashtirishga xizmat qiladi. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, har qanday pedagogik yangilik tasdiqlangan tajriba-sinov natijalariga tayanmas ekan, uning samaradorligini kafolatlab bo'lmaydi [1, 47-b.].

Shu sababli pedagogik tajriba-sinov ishlarini mazmunan to'g'ri tashkil etish, ularni o'tkazish metodikasini aniqlash va natijalarni ilmiy tahlil qilish dolzarb ilmiy muammo sifatida qaraladi.

METODOLOGIYA

Pedagogik tajriba-sinov ishlari pedagogik tadqiqotning asosiy shakllaridan biri bo'lib, ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni hal etishga qaratilgan ilmiy faoliyatdir. U pedagogik hodisalarni maxsus tashkil etilgan sharoitda kuzatish, tahlil qilish va baholash imkonini beradi.

Ilmiy adabiyotlarda pedagogik tajriba-sinov ishlariga quyidagicha ta'rif beriladi: pedagogik tajriba-sinov — bu ta'lim-tarbiya jarayonida ma'lum bir pedagogik ta'sir vositasining samaradorligini aniqlashga qaratilgan ilmiy-amaliy jarayondir [2, 81-b.].

Pedagogik tajriba-sinov ishlarining metodologik asosini:

- dialektik yondashuv;
- tizimli tahlil;
- shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi;
- kompetensiyaviy yondashuv tashkil etadi [3, 115-b.].

Pedagogik tajriba-sinov ishlarining asosiy maqsadi ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan yangi metod, texnologiya yoki pedagogik modelning samaradorligini aniqlashdan iborat.

Mazkur maqsaddan kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilanadi:

- pedagogik muammoni aniqlash va asoslash;
- tajriba obyekti va subyektni tanlash;
- tajriba sharoitlarini yaratish;
- natijalarni qayd etish va tahlil qilish [4, 59-b.].

Tajriba-sinov ishlari rejalashtirilgan, maqsadga yo'naltirilgan va izchil bo'lishi lozim.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari ilmiy adabiyotlarda bir necha turlarga ajratiladi:

1. Aniqlovchi tajriba – o'quvchilarning boshlang'ich bilim va ko'nikmalarini aniqlashga xizmat qiladi.
2. Shakllantiruvchi tajriba – yangi metod yoki texnologiyani amaliyotga joriy etish jarayonini qamrab oladi.
3. Nazorat tajribasi – olingan natijalarni tekshirish va baholashga qaratiladi [5, 92-b.].

Har bir tajriba turi o'ziga xos metodik yondashuvni talab etadi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. Tayyorlov bosqichi. Mazkur bosqichda tadqiqot mavzusi aniqlanadi, ilmiy adabiyotlar tahlil qilinadi, gipoteza ishlab chiqiladi va tajriba rejasi tuziladi [6, 138-b.].
2. Asosiy (shakllantiruvchi) bosqich. Bu bosqichda tanlangan pedagogik metod va vositalar amaliyotga joriy etiladi. O'quvchilar bilan mashg'ulotlar olib boriladi, kuzatish va monitoring ishlari amalga oshiriladi.

3. Yakuniy bosqich. Yakuniy bosqichda olingan ma'lumotlar tahlil qilinadi, natijalar umumlashtiriladi va xulosalar chiqariladi [7, 207-b.].

Pedagogik tajriba-sinov ishlarida metodlarni to'g'ri tanlash tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy qiymatini belgilaydi. Metodlar bir-birini to'ldiruvchi tarzda, kompleks holda qo'llanilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Tajriba-sinov jarayonida qo'llaniladigan metodlar tadqiqot obyekti va subyektining xususiyatlarini inobatga olgan holda tanlanadi.

1. Kuzatish metodi. Kuzatish pedagogik tajriba-sinov ishlarida eng keng tarqalgan metodlardan biri bo'lib, ta'lim jarayonida o'quvchilarning xatti-harakati, faolligi va bilimlarni o'zlashtirish darajasini tabiiy sharoitda o'rganish imkonini beradi. Kuzatish metodi yordamida o'quvchilarning dars jarayonidagi ishtiroki, mustaqil fikrlashi, muloqotga kirishish darajasi aniqlanadi [8, 165-b.]. Kuzatish jarayonida olingan ma'lumotlar maxsus kuzatish varaqalari orqali qayd etiladi va keyinchalik tahlil qilinadi. Bu metod pedagogik jarayonning dinamikasini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

2. Suhbat va intervyu metodlari. Suhbat metodi o'quvchilar va o'qituvchilarning pedagogik jarayonga munosabatini aniqlashda qo'llaniladi. Mazkur metod yordamida tajriba-sinov jarayonida yuzaga kelgan muammolar, o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlari o'rganiladi [9, 172-b.].

Intervyu esa suhbatning yanada chuqurlashtirilgan shakli bo'lib, aniq reja asosida o'tkaziladi. Ushbu metod pedagogik yangiliklarning subyektiv bahosini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Test va diagnostika metodlari. Pedagogik tajriba-sinov ishlarida test metodi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlashda keng qo'llaniladi. Testlar tajriba boshlanishidan oldin va yakunida o'tkazilib, natijalar solishtiriladi [10, 204-b.]. Diagnostika metodlari esa o'quvchilarning individual xususiyatlari, o'quv motivatsiyasi va intellektual rivojlanish darajasini aniqlashga xizmat qiladi.

PEDAGOGIK TAJRIBA-SINOV ISHLARINING NATIJALARI

Tajriba-sinov ishlari natijalari tajriba va nazorat guruhlari faoliyatini taqqoslash asosida aniqlanadi. Tajriba guruhida innovatsion metodlar asosida olib borilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning bilim ko'rsatkichlari va faolligini sezilarli darajada oshirganligi kuzatildi [11, 213-b.].

Natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi o'quvchilarning mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish va ijodiy yondashuv ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan yuqori bo'lgan.

Olingan natijalar statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanadi. Natijalarni qayta ishlashda foiz ko'rsatkichlari, o'rtacha qiymatlar va solishtirma tahlil metodlaridan foydalaniladi [12, 189-b.].

Tahlil jarayonida tajriba-sinov ishlarining samaradorligi ilmiy asosda isbotlanadi. Statistik ma'lumotlar jadval va diagrammalar orqali ifodalanib, ularning vizual talqini beriladi.

Olingan natijalar pedagogik nazariya va amaliyot nuqtayi nazaridan muhokama qilinadi. Tajriba-sinov ishlarida qo'llanilgan metodlar ta'lim sifatini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatgani aniqlanadi [13, 176-b.]. Shuningdek, natijalar boshqa olimlarning tadqiqotlari bilan taqqoslanib, umumiy va farqli jihatlar ko'rsatib beriladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, pedagogik tajriba-sinov ishlari ta'lim jarayonini takomillashtirishning muhim ilmiy-amaliy vositasi hisoblanadi. Tajriba-sinov ishlarini ilmiy asosda tashkil etish, metodlarni to'g'ri tanlash va natijalarni puxta tahlil qilish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari pedagogik innovatsiyalarni joriy etishda, o'qitish metodikasini takomillashtirishda va ta'lim sifatini oshirishda amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Babanskiy Yu. K. Pedagogik tadqiqot metodlari. — Moskva: Pedagogika, 1982. — 45–60-b.
2. Davletshin M. Pedagogika asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2016. — 75–95-b.
3. Karimov I. Ta'limda innovatsion yondashuvlar. — Toshkent, 2019. — 110–130-b.
4. Klarin M. V. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. — Moskva, 2000. — 50–70-b.
5. Maslova V. A. Pedagogik tadqiqot metodologiyasi. — Moskva, 2004. — 85–105-b.
6. Podlasiy I. P. Pedagogika. — Moskva: Yurayt, 2019. — 130–155-b.
7. Saidov A. Ta'lim samaradorligini oshirish masalalari. — Toshkent, 2020. — 200–220-b.
8. Slastenin V. A. Pedagogika nazariyasi. — Moskva, 2007. — 160–180-b.
9. Tursunov S. Pedagogik monitoring. — Toshkent, 2018. — 170–185-b.
10. Usmonov O. Pedagogik diagnostika. — Toshkent, 2017. — 195–210-b.
11. Xudoyberdiyev R. Ta'lim jarayonida tajriba-sinov ishlari. — Toshkent, 2021. — 210–225-b.
12. Yuldashev J. Pedagogik tadqiqotlarda statistik tahlil. — Toshkent, 2019. — 185–200-b.
13. Zokirova M. Innovatsion ta'lim va natijalar tahlili. — Toshkent, 2022. — 170–190-b.